

Lucija Vuković

PRILOG HAGIOGRAFIJI

Hagiografija: historiografija, izvori i metode
znanstveni skup
Poslijediplomsko središte Dubrovnik (CAAS)
20.-23.10.2005.

U organizaciji novoosnovanog hagiografskog društva *Hagiotheca* sa sjedištem u Zagrebu, u Dubrovniku je održan prvi hagiografski skup, koji je kao sudionike i izlagače oko zajedničke teme okupio znanstvenike različitih profila: povjesničare, povjesničare umjetnosti, povjesničare medicine, lingviste i muzikologe. Glavni pokretači osnivanja društva i ovog skupa tri su mlade znanstvenice: Ana Marinković (Central

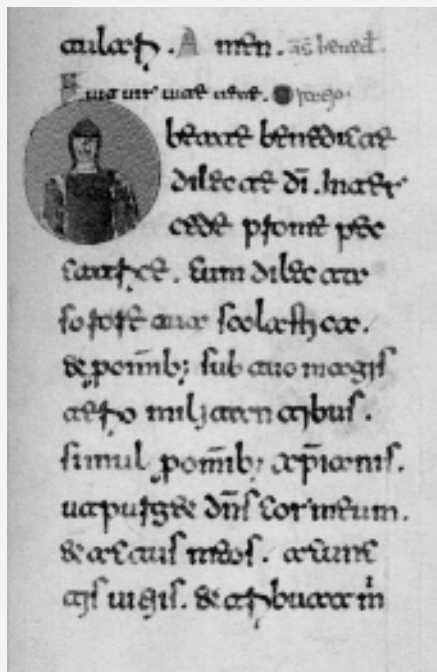
European University, Medieval Studies Department, Budimpešta), Marina Miladinov (Teološki fakultet "Matija Vlačić Ilirik", Zagreb) i Zrinka Nikolić (Odsjek za povijest Filozofskog fakulteta, Zagreb). Imali smo priliku vidjeti nešto drukčiji pristup u koncipiranju i organizaciji znanstvenog skupa temeljenog prije svega na interdisciplinarnosti, okupljanju znanstvenika različitih polja djelovanja te sagleda-

vanju srodnih tema s različitih stajališta i unutar različitog konteksta. Već samu polaznu ideju treba istaći i pozdraviti, a čini se da je, prateći osnovnu koncepciju i izbor izlagača, bilo neminovno očekivati kvalitetne rezultate ovog znanstvenog skupa.

Skup je otvoren u *Salonu od zrcala* dubrovačke Narodne knjižnice uvodnim predavanjem Gábora Klaniczaya, jednog od vodećih svjetskih stručnjaka na području hagiografije, predavača na Central European University (Medieval Studies Department) i na Eötvös Loránd University u Budimpešti. Klaniczay na nizu primjera iz Srednje Europe, Italije i Provanse u razdoblju od 13. do 15. stoljeća istražuje način na koji su izvješća o čudesima izlječenja konstruirana prije, tijekom i izvan sudskog konteksta postupka kanonizacije svetaca. U svom istraživanju preispituje različite aspekte u konstrukciji samih izvješća (slijed događaja, svjedoci čuda, elementi i stil sudskih zapisa, pitanje magije, vjerodostojnosti svjedočka, prepričavanje čudesa u hagiografskim i književnim djelima, njihova upotreba u crkvenim propovijedima, vizualni prikazi samih čudesa) te utvrđuje povijesne promjene ili opstanak izvornih obrazaca.

Skup je nastavljen okruglim stolom na kojem je sudjelovala većina izlagača s kratkim predavanjima unutar teme historiografije kroz povijesne discipline, odnosno regije. Bio je to konstruktivan uvod u kasnija izlaganja, koji je na samom početku potakao rasprave i uspostavljanje poveznica među različitim polazištima u bavljenju hagiografijom. U nešto dužim izlaganjima, Marija Karbić se osvrnula na niz interdisciplinarnih istraživanja kultova svetaca na području Slavonije, Ivan Mirnik je dao pregled svetačkih i hodočasničkih medaljica iz Numizmatičke zbirke Arheološkog muzeja u Zagrebu, dok je Nella Lonza krenula od građe

državne administracije kao izvora za hagiografska istraživanja i saznanja o širenju i važnosti pojedinog svetačkog kulta na području Dubrovačke Republike.

U okviru teme hagiografskih tekstova problematizirana je metodologija proučavanja hagiografskog teksta na primjeru *Historia Translationis S. Anastasiae* dovodeći u pitanje vjerodostojnost spomenute legende kao povijesnog izvora (Trpimir Vedriš). S druge strane, Cristian Gašpar je ponudio potvrdu afirmativne uloge konkretnog hagiografskog teksta u rekonstrukciji povijesnih činjenica. U okviru iste teme problematizirano je korištenje reformacijskih tekstova kao hagiografskih izvora (Marina Miladinov), a saznali smo i neke nove podatke o dosad nedovoljno poznatoj građi *Acta sancti Gaudentii Philippa Riceputija* iz Arheološkog muzeja u Splitu (Zrinka Nikolić).

Veza materijalne kulture i historiografije obrađena je s povijesnoumjetničkog aspekta na

arhitektonskim i likovnim primjerima koji su poslužili kao podloga za istraživanja širenja kulta sv. Jurja na zrinsko-frankopanskim posjedima Hrvatskog primorja (Lada Prister), odnosno postojanja i kontinuiranja kulta sv. Feliksa na splitskom području (Ivan Basić). U okviru iste teme prezentiran je izuzetno zanimljiv pristup proučavanju povijesti zdravstvene kulture kroz materijalne izvore, odnosno votivne darove svecima zaštitnicima u cilju izlječenja od različitih bolesti (Željko Dugac i Tatjana Buklijaš).

U tematskoj jedinici posvećenoj svecima zaštitnicima u povijesnom kontekstu razmatran je status kulta sv. Dujma i sv. Vlahu u crkvenoj i svjetovnoj hijerarhiji Splita i Dubrovnika, paralelizam nebeske i republičke hijerarhije u slučaju kulta svetog Vlahu te isključivo metropolitanska pozicija sv. Dujma, te naposljetku jednakost obaju kultova u dubokoj vjerskoj dimenziji (Zdenka Janeković Römer). Na prethodno se predavanje u nekim segmentima nastavilo izlaganje Ane Marinković koja potvrđuje vezu teritorijalnog širenja Dubrovačke Republike i kulta sv. Vlahu u 14. i 15. stoljeću, odnosno, u ranijim stoljećima, svojevrsno simbolično „određenje“ dubrovačkog teritorija lociranjem crkava posvećenih starijim gradskim zaštitnicima na same granice svog posjeda. Na primjeru sv. Jeronima Lovro Kunčević je dao prijedlog metodološkog pristupa razumijevanju uloge sveca kao simbola etničkog identiteta, a Marina Marasović-Alujević lingvistički pogled na ulogu hagonima u onomastičkim istraživanjima na području srednjovjekovnog Splita i okolice.

Hagiografska razmatranja na polju glazbe i liturgije rijetko kad imamo priliku čuti na znanstvenom skupu koji nije usko specijalistički orijentiran na tu znanstvenu disciplinu. Uz izlaganje o tradiciji glagoljaškog pjevanja na

otoku Krku mogli smo čuti nekoliko rijetkih tonskih zapisa krčkih pjevanih molitvi (Gorana Doliner), pregled povijesti himni posvećenih sv. Vlahu (Marinela Rusković-Krištić) i čitani referat Hane Breko Kustura o napjevima u čast lokalnih svetaca iz repertoara hrvatskih srednjovjekovnih glazbenih kodeksa u kojem se autorica osvrnula i na već ranije spomenuti tekst *Acta sancti Gaudentii*. Spominjem ovaj primjer jer su se izlaganja nerijetko nadopunjavala novim činjenicama sagledanim iz drukčijeg strukovnog aspekta te vjerujem da bi prisutnost autorice potakla još jednu kvalitetnu raspravu.

Istraživanja na temu slike u hagiografskom kontekstu prezentirana su trima različitim pristupima: preispitivanjem povezanosti iluminacije i teksta u sanktoralima beneventanskih rukopisa dalmatinske provenijencije uz prijedlog teze o mogućem postojanju beneventanskog i benediktinskog kruga svetaca (Rozana Vojvoda), proučavanjem razvoja kulta sv. Sebastijana i sv. Roka kroz povijest te promjena u likovnom prikazivanju tih svetaca na primjerima iz dalmatinskog slikarstva 15. i 16. stoljeća (Meri Kunčić) te postavljanjem teze o političkom utjecaju Habsburgovaca na širenje ikonografije i kulta sv. Ivana Nepomuka (Sanja Cvetnić).

U završnom dijelu skupa predstavljena su dva hagiotopografska projekta, sličnih polazišta i metoda rada. Neven Budak je govorio o rezultatima jednogodišnjeg istraživanja svetačkih kultova na otoku Rabu (u suradnji sa Zrinkom Nikolić i Marinom Miladinov) te daljnje korake prema krajnjem rezultatu svojih istraživanja - monografskoj obradi rapskih svetačkih kultova s pratećim atlasom. Ana Marinković i Luko Piplica predstavili su projekt *Hagiotopografija Konavala*, započet u suradnji s ustanovom Muzeji i galerije Konavala, kojemu je cilj da podatke sakupljene u povijesnim izvorima

vizualno poveže s materijalnim ostacima i mjestom kulta te rezultate prezentira na interaktivnom DVD-u.

Izvan predavačkog dijela skupa u Ljetnikovcu Sorkočević na Lapadu predstavljena su najnovija izdanja Zavoda za povijesne znanosti HAZU-a u Dubrovniku, a skup je završen obilaskom nekoliko kulturnih mjesta u Konavlima (Crkve Sv. Dimitrija u Gabrilama, Crkve Sv. Barbare u Dubravci, franjevačkog samostana u Pridvorju) na kojima također nije izostala usputna razmjena vrijednih podataka, kao i neformalne znanstvene rasprave.

Prema namjeri organizatora, ovdje sažeto prikazan pregled tema i izlaganja bit će sakupljen u *Zborniku radova 1. hagiografskog skupa*. Takvo bi izdanje zasigurno bilo vrijedan prilog hagiografskoj literaturi, kao i prikaz trenutačnih pitanja metodologije, izvora i postignuća u hagiografskim istraživanjima kroz različite discipline.

Prvi hagiografski skup označile su novine u koncepciji, svježina znanstvenih postavki i interpretacija te izuzetna kolegijalnost i nadopunjavanje u konstruktivnim raspravama sudionika. Ponuđen je nešto drugačiji pristup obradi jedne teme koja ne mora nužno biti vezana uz usko specijaliziranu znanstvenu disciplinu. Sudjelovanjem djelatnika iz različitih institucija i stručnjaka u različitim područjima razmatranja srodnih tema stvoren je preduvjet za drugačiji pristup obradi jedne teme, koja ne mora nužno biti vezana uz usko specijaliziranu znanstvenu disciplinu. Ostvarena interakcija među sudionicima rezultirala je novim saznanjima, razradom poznatih činjenica i metoda istraživanja te otvaranjem novih problema na polju hagiografije, potaknuvši razmišljanja o mogućoj suradnji i primjeni interdisciplinarnog pristupa s ciljem što konkretnijih znanstvenih rezultata.